

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ УСНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ

В статті розглянуто основні аспекти використання інформаційно-комунікаційних технологій як засобів розвитку усного мовлення на уроках англійської мови в старшій школі. Висвітлено особливості розвитку усного мовлення на завершальному етапі шкільної освіти та форми використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, ІКТ, усне мовлення, старша школа, Інтернет.

В статье рассмотрены основные аспекты использования информационно-коммуникационных технологий как способы развития устной речи на уроках английского языка в старшей школе. Освещены особенности развития устной речи на завершающем этапе школьного образования и формы использования информационно-коммуникационных технологий.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, ИКТ, устная речь, старшая школа, Интернет.

According to the principal ideas of the Concept of introduction of media education in Ukraine, the process of teaching and learning has to rely on information communication technologies, preparing the individual to use them skilfully and safely. This corresponds to the main aim for the teacher of a foreign language – to help learners to master skills and knowledge and to follow their own educational path. The article deals with the main aspects of using information communication technologies as a means of the development of oral speech at the English lessons in high school. The peculiarities of the development of oral speech at the final stage of school education in terms of communicative approach to language teaching and forms of information communication technologies are highlighted. During a school lesson teacher can use web quests, mailing, chats, audio- and

video-conferencing, blogging, interactive applications and educational platforms. That is why it is important to understand the methodological characteristics of information communication technologies usage as well as their importance for modern education process. We also managed to reveal positive aspects and challenges of teaching English and developing oral speech with the help of information communication technologies during school practice. Using the information communication technologies has become one of the most popular tendencies in the process of education in today's world, as they help to intensify the educational process, promote perceivment and comprehension of huge amount of information.

Keywords: *information communication technologies, ICT, oral speech, high school, the Internet.*

Стрімкий розвиток у сучасному світі інформаційно-комунікаційних технологій (надалі ІКТ) та системи мас-медіа нагально потребує цілеспрямованої підготовки особистості до вмілого і безпечного користування ними. Суспільство все більше спирається на інформаційно-комунікаційні технології, а саме web-технології, смартфони, інтернет «розумних речей» та інші гаджети. На взаємодію з різноманітними медіа (книги, преса, радіо, кіно, телебачення, інтернет) виділяється все більше часу, передусім дітьми та молоддю.

Мета статті полягає у висвітленні важливості використання інформаційно-комунікаційних технологій в системі сучасної освіти, а також у виокремленні методичних рекомендацій щодо напрямів використання ІКТ на уроках англійської мови для розвитку усного мовлення. Про це згадується в Законі України «Про загальну середню освіту», Концепції навчання іноземної мови учнів старшої школи та Концепції впровадження медіаосвіти в Україні.

Головною метою медіаосвіти є формування медіакультури особистості в середовищі значущих для неї спільнот (малих груп, родин, навчальних і виробничих колективів, місцевих громад тощо).

Завданнями медіаосвіти є **сприяння формуванню:**

- **медіаінформаційної грамотності** - можливості ефективно

і безпечно користуватися медіа, усвідомлено обирати, розуміти характер контенту і послуг, приймати рішення та користуватися повним спектром можливостей, які пропонують нові комунікаційні технології;

- **медіаімунітету** особистості, який робить її здатною протистояти агресивному медіасередовищу і деструктивним медіа-інформаційним впливам;
- **рефлексії і критичного мислення** як психологічних механізмів, які забезпечують свідоме споживання медіапродукції;
- **здатності до медіаторчості** для компетентного і здорового самовираження особистості та реалізації її життєвих завдань [4].

Медіаосвіта орієнтована на розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та використовує їх для формування спільних інформаційних ресурсів, полегшення комунікації та координації в середовищі взаємодії учасників освітнього руху. Отже, ця проблема є дуже важливою у сучасному світі.

Сьогодення зумовлює розвиток іноземної мови як засобу міжкультурного спілкування. Завдання вивчення іноземної мови на будь-якому етапі навчання – це оволодіння навичками та вміннями, котрі забезпечують міжкультурне спілкування, усне та письмове мовлення в типових ситуаціях.

Ключовою метою вивчення англійської мови як іноземної у старшій школі є формування комунікативної компетентності, тобто вмінь та навичок здійснювати спілкування на теми, які затверджені програмою навчання, згідно з нормами та традиціями культури англійськомовних країн. [5]

Тобто, старшокласники повинні вміти використовувати іноземну мову як засіб комунікації. Це включає в себе вміння практично оперувати мовними засобами, аналізувати, синтезувати інформацію, порівнювати та рефлексувати, формувати потреби та систему поведінки в мовних ситуаціях.

Відповідно до Закону України «Про загальну середню освіту» старша школа функціонує як профільна, аби розвивати не тільки знання та вміння учнів, а й сприяти створенню їхньої власної освітньої траєкторії. [8]

Основне завдання вчителя іноземної мови – допомогти учневі оволодіти певною іноземною мовою. Наука методологія подає безліч різних методів та підходів до навчання англійської мови. Одним з основних є комунікативний підхід.

Комунікативний підхід – це підхід до навчання іноземної мови, який почав інтенсивно досліджуватись відомими науковцями Робертом Ленгсом (США) та Генрі Уїдоусоном (Англія) у 70-х роках ХХ ст. і набуває своєї популярності в Україні в теперішній час. На етапі реформування мовної освіти присутній перехід від репродуктивного способу навчання до продуктивного, тобто від засвоєння готової інформації до формування комунікативної компетенції [6, с. 239].

Основою цього підходу є розвиток комунікативної мовленнєвої компетенції учня, оскільки кінцевим завданням вивчення іноземної мови є вміння відтворити вивчене, тобто спілкуватись і взаємодіяти у певному середовищі. Учень має усвідомлювати, з якими людьми (вік, стать, соціальний статус, кількість тощо), в якому місці, в який час та на яку тему він буде вести розмову для того, щоб визначити, який стиль мовлення використовувати [11, с. 36].

Характерні риси комунікативного методу:

- індивідуалізація, або персоналізація, а саме коли поданий для вивчення матеріал залучає попередній досвід та навички учня;
- функціональність, тобто опора на певну систему мовленнєвих засобів;
- відтворення реальних ситуацій;
- підбір вчителем інформації, яка є максимально інформативною, сучасною та цікавою для учня;
- регулярна робота учнів в парах чи групах, щоб заповнити інформаційну прірву між співрозмовниками;
- використання автентичних навчальних матеріалів;
- інтеграція мовних навичок з самого початку вивчення мови у іграх, які залучають читання, говоріння, слухання та письмо [6, с. 240].

Таким чином, головна мета комунікативного підходу є оволодіння мовленнєвими навичками, які учень потім зможе

практично використати у певній комунікативній ситуації реального життя. Вчитель має навчити учня вільно спілкуватись іноземною мовою, розвивати усне мовлення.

Комунікативний метод навчання мовленнєвої діяльності включає в себе декілька принципів, а саме принцип мовленнєво-розумової діяльності (розумова активність учня та практичне використання мови), принцип ситуативності (відтворення реальних ситуацій життя, в яких учні можуть спілкуватись), принцип новизни (розвиток динамічності мовлення, вміння реагувати на подану інформацію) [1, с. 15].

Втілення даного підходу для розвитку усного мовлення в межах старшої школи може мати різноманітні прояви. Один з них – використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках англійської мови.

Загальне визначення терміну «інформаційно-комунікаційні технології» (ІКТ) полягає в тому, що вони передбачають інтеграцію телекомунікацій, комп'ютерів, програмного забезпечення, накопичувальних та аудіовізуальних систем, які дозволяють користувачам створювати, одержувати доступ, зберігати, передавати та змінювати інформацію. Цей термін вперше був вжитий в 1997 році у доповіді Денніса Стівенсона для уряду Великої Британії, який посприяв створенню нового Національного навчального плану Великої Британії в 2000 році [3].

Інформаційно-комунікаційні технології в освіті це «сукупність методів, засобів і прийомів, що використовуються для добору, опрацювання, зберігання, подання, передавання різноманітних даних і матеріалів, необхідних для підвищення ефективності різних видів діяльності учнів на уроці» [4].

ІКТ - це технології опрацювання інформації за допомогою комп'ютера та телекомунікаційних засобів. Впровадження ІКТ в учбовий процес стимулює інтерес до навчальної діяльності, сприяє формуванню логічного та творчого мислення, сприяє розвитку мовних здібностей учнів та формуванню інформаційної культури [9, с. 13].

На уроках англійської мови ІКТ використовуються для пошуку та отримання додаткової інформації; розширення та поглиблення знань з використанням системи Інтернет, більш повного

задоволення особистісно-орієнтованих запитів учнів; формування та закріплення навичок, прийомів, способів, умінь їх застосування; комплексного застосування ІКТ з іншими видами дидактичних засобів.

Форми використання ІКТ на уроках англійської мови:

- використання Інтернету,
- компакт-дисків для виконання практичної роботи, проекту, написання реферату,
- виконання будь-якого творчого завдання;
- використання на уроці мультимедійних можливостей комп'ютера, що слугує наочним посібником [9, с. 14].

Девід Гордон Сміт та Ерік Бабер у своїй книзі «Навчання англійської за допомогою інформаційних технологій» пропонують впроваджувати наступні технології на уроках:

- Email листування;
- Вебквести;
- CDROMs;
- Текстові чати в мережі Інтернет;
- Аудіо- та відео-конференції;
- Блоггінг;
- Програмне забезпечення;
- Інтерактивні онлайн підручники;
- Клавіші швидкого доступу на клавіатурі [10, с. 4].

Сьогодні існує велика різноманітність мультимедійних навчальних програм і курсів для вивчення англійської мови. Робота з цими програмами дозволяє студенту краще зрозуміти запропоновані теми, проконтролювати свої знання та посприяти покращенню рівня усного мовлення. Існує кілька типів комп'ютерних програм. Демонстраційні комп'ютерні програми дозволяють наочно представити новий навчальний матеріал. Інформаційно-навчальні програми використовуються для формування основних понять, відпрацювання основних умінь і навичок шляхом їх активного застосування в різних навчальних ситуаціях. Так звані тренажери використовуються для закріплення матеріалу та відпрацювання навичок, а також дають можливість індивідуалізувати процес навчання. Засоби ІКТ дозволяють підняти на якісно новий рівень процесу, пов'язані з вимірюванням

знань тих, хто вивчає англійську мову. Контролюючі програми дозволяють оцінити знання і уміння кожного студента в групі, а методи тестування постійно удосконалюються [7].

За дидактичною метою навчальні комп'ютерні програми поділяють на такі основні групи:

- Програми для засвоєння нового матеріалу (пояснення теоретичних засад – гіпотез, теорій, закономірностей; введення нових термінів і понять; ознайомлення з відповідними об'єктами та явищами; встановлення причинно-наслідкових зв'язків та залежностей).
- Програми для формування практичних умінь і навичок (практичні та самостійні роботи до кожної теми або розділу).
- Програми для розширення та поглиблення знань (майстер-класи, історичні довідки, словник, перелік рекомендованої літератури тощо).
- Програми-тренажери (повторення провідних понять, правил, об'єктів з паралельним здійсненням самоконтролю рівня їхнього засвоєння).
- Програми для поточного й тематичного оцінювання навчальних досягнень (різнопланові контрольні завдання для визначення рівня засвоєння матеріалу з елементами корекції знань) [2, с. 25].

Для того щоб виявити всі характеристики інформаційно-комунікаційних технологій та їх вплив на розвиток усного мовлення учнів старших класів ми мали змогу провести педагогічне дослідження. У ньому брали участь учні 10-го класу загальноосвітнього закладу. Два тижні навчання проводилось без використання ІКТ, а наступних два тижні – з використанням. Це дало нам змогу прослідкувати позитивні та негативні риси впровадження новітніх технологій в шкільне середовище.

Переваги використання ІКТ: за короткий час учень спроможний засвоїти та переробити великий обсяг інформації. Ми пропонували учням ознайомитись з новою темою, виконуючи вебквести та доповідаючи про результати однокласникам; закріплювати матеріал, проводячи відео-конференції з учнями інших класів; використовувати інтерактивні можливості підручників. Це збільшило мотивацію учнів до спілкування, комунікації, цим

самим розвиваючи усне мовлення.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у вивченні іноземної мови, безсумнівно, має велике практичне значення: вони є ефективним засобом візуалізації навчального матеріалу, дозволяючи вчителю реалізувати свій творчий потенціал; допомагають вчителю у здійсненні особистісно-орієнтованого підходу до навчання; сприяють розширенню кругозору учнів і підвищенню їх культурного рівня; є засобом підвищення мотивації до вивчення предмета; стимулюють пошукову діяльність учня і сприяє розвитку його творчих здібностей та є засобом розвитку усного мовлення.

Під час використання ІКТ, ми помітили, що організація самостійної роботи учнів з допомогою інформаційних технологій забезпечує оптимальну для кожного конкретного учня послідовність, швидкість сприйняття матеріалу, можливість самостійної організації роботи; формує навички аналітичної і дослідницької діяльності; забезпечує можливість самоконтролю якості здобутих знань і навичок; заощаджує час учня.

Проте, поряд з перевагами, виникають різні проблеми, як при підготовці до уроків з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, так і під час їх проведення. На нашу думку, основними труднощами при застосуванні ІКТ є відсутність комп'ютера з належним функціоналом в користуванні учнів і вчителів; не відведений час самостійних занять у комп'ютерних класах; недостатня комп'ютерна грамотність вчителя та учнів; відсутність контакту з учителем інформатики; у робочому графіку вчителів не відведено час для дослідження можливостей Інтернету; складно інтегрувати комп'ютер у поурочну структуру занять та календарно-тематичне планування; учні можуть часто відволікатися від навчальної діяльності на ігри, музику, перевірку характеристик ПК і т.д.

Незважаючи на це, у вчителя та учня є багато напрямів застосування інформаційно-комунікаційних технологій на уроках англійської мови, наприклад мережа Інтернет, комп'ютер, компакт-диски, мультимедійні презентації і т.д. При правильному інтегруванні новітніх засобів навчання та технологічній обізнаності викладача, можливо побудувати процес навчання таким чином,

щоб уникнути можливих проблем, або ж з легкістю їх вирішити.

Застосування сучасних інформаційних технологій у навчанні - одна з найбільш важливих і стійких тенденцій розвитку світового освітнього процесу. У вітчизняній загальноосвітній школі в останні роки комп'ютерна техніка й інші засоби інформаційних технологій стали все частіше використовуватися при вивченні більшості навчальних предметів.

Інформатизація істотно вплинула на процес отримання знань. Нові технології навчання на основі інформаційних і комунікаційних дозволяють інтенсифікувати освітній процес, збільшити швидкість сприйняття, розуміння та глибину засвоєння величезних масивів знань. Отже, використання засобів ІКТ при навчанні англійської мови дає можливість створення індивідуальної освітньої траєкторії та розвитку необхідних вмінь та навичок.

Список використаної літератури:

1. Байдюк Л. Комунікативний підхід до навчання англійської мови учнів початкової школи. Наука. Освіта. Молодь. Умань, 2006. №1. С. 15-16.
2. Дишлева С., Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) та їх роль в освітньому процесі. Освіта. 2010. №1. С. 25-26.
3. Інформаційно-комунікаційні технології. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/інформаційно-комунікаційні_технології (дата звернення: 11.12.2019).
4. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція). / М-во освіти і науки України. URL: https://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/ (дата звернення: 11.12.2019)
5. Концепція навчання іноземної мови учнів початкової школи. / М-во освіти і науки України. URL: <http://www.educationua.net/silovs-1221-1.html> (дата звернення: 11.12.2019)
6. Лучкевич В. Комунікативний підхід до навчання іноземної мови: історико-педагогічний дискурс. Проблеми підготовки сучасного вчителя : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Умань, 2014. – Випуск 10. Частина 2. С. 239-243.

7. Овчаренко З.П., Інформаційні технології як засіб інтенсифікації вивчення англійської мови. Київ: НТУН, 2008.
8. Про загальну середню освіту: Закон України від 13 травня 1999р. № 651-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14> (дата звернення 14.11.2019).
9. Чумак В.В. Інформаційно-комунікаційні технології в навчанні англійської мови. Освіта. 2015. №7. С. 13-14.
10. David Gordon Smith, Eric Baber. Teaching English with Information Technology, 2005. 181 p.
11. Morska Lilia. Theory and practice of English teaching Methodology. Тернопіль, 2003. 248 ст.

References transliterated:

1. Baydyuk L. Komunikatyvnyy pidkhid do navchannya anhliys'koyi movy uchniv pochatkovoyi shkoly. Nauka. Osvita. Molod'. Uman', 2006. #1. S. 15-16.
2. Dyshlyeva S., Informatsiyno-komunikatsiyni tekhnolohiyi (IKT) ta yikh rol' v osvith'omu protsesi. Osvita. 2010. #1. S. 25-26.
3. Informatsiyno-komunikatsiyni tekhnolohiyi. Vikipediya. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/informatsiyno-komunikatsiyni_tekhnolohiyi/ (data zvernennya: 11.12.2019).
4. Kontsepsiya vprovadzhennya mediaosvity v Ukrayini (nova redaktsiya). / M-vo osvity i nauky Ukrayiny. URL: https://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontsepsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/ (data zvernennya: 11.12.2019).
5. Kontsepsiya navchannya inozemnoyi movy uchniv pochatkovoyi shkoly. / M-vo osvity i nauky Ukrayiny. URL: <http://www.educationua.net/silovs-1221-1.html> (data zvernennya: 11.12.2019).
6. Luchkevych V. Komunikatyvnyy pidkhid do navchannya inozemnoyi movy: istoryko-pedahohichnyy dyskurs. Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelya : zbirnyk naukovykh prats' Umans'koho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychny. Uman', 2014. – Vypusk 10. Chastyna 2. S. 239-243.
7. Ovcharenko Z.P., Informatsiyni tekhnolohiyi yak zasib intensyfikatsiyi vyvchennya anhliys'koyi movy. Kyiv: NTUN, 2008.

8. Pro zahal'nu serednyu osvitu: Zakon Ukrayiny vid 13 travnya 1999r. # 651-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14> (data zvernennya 14.11.2019).
9. Chumak V.V. Informatsiyno-komunikatsiyni tekhnolohiyi v navchanni anhliys'koyi movy. Osvita. 2015. #7. S. 13-14.
10. David Gordon Smith, Eric Baber. Teaching English with Information Technology, 2005. 181 p.
11. Morska Lilia. Theory and practice of English teaching Methodology. Ternopil', 2003. 248 st.